

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНІ ПОГЛЯДИ КАРОЛЯ ВОЙТИЛИ (ІОАННА ПАВЛА ІІ)

Актуальність теми пов'язана з процесом глобалізації, яка має величезний вплив на політичну, економічну, соціальну та інші сфери людського буття. Внаслідок процесу поширення по всій планеті єдиних, спільних для всього людства ідей, технологій, культури, ціннісних орієнтацій, способу життя, поведінки виникає конфлікт інтересів у економічних, політичних, військових та інших сферах. У зв'язку з цим виникає проблема, як виробити нові критерії, загальні норми та принципи мирного співіснування різноманітних політичних, культурних та цивілізаційних систем, а також яким чином різні культури в умовах виникнення глобальних проблем можуть співпрацювати на підставі відповідальності перед людством.

Однією з найважливіших передумов розв'язання проблеми світової інтеграції є докорінна зміна парадигми політики: відхід всіх країн світу від конфліктної орієнтації та перехід до глобального конструктивного співробітництва на морально-орієнтованій основі визнання пріоритету загальнолюдських цінностей, спільного пошуку найефективніших шляхів формування глобального порядку співіснування, які описані у поглядах гуманіста сучасності, Голови католицької церкви К. Войтили (Іоанна Павла ІІ 1924 – 1995).

Мета дослідження – розглянути соціально-етичні та політико-етичні погляди К. Войтили на соціально-економічні явища і політичні події в світі в контексті глобалізації, а також проаналізувати вироблений мислителем механізм пошуку оптимального рішення співпраці народів і запропонувати для подальшого використання у міжнародній практиці.

Дослідна стратегія базується на одному з сучасних філософсько-методологічних підходів до аналізу поєднання вузькоконфесійних принципів у поглядах К. Войтили як Голови католицької церкви з універсальними загальнолюдськими цінностями, які подані у його соціально-етичному вченні. Теоретичною основою стала праця К.-О. Апеля, яка присвячена взаємовідношенню універсальної етичної позиції людини у світі як представника людства, з одного боку, і так званої етноетичної точки зору на питання морального вибору, оцінки, відповідальності за можливі наслідки суспільно значущих дій – з іншого [1, с. 114 – 118].

Розробка теми являє собою аналіз різних оцінок діяльності й спадщини К. Войтили, які пов'язані з його діяльністю як Глави Римсько-католицької церкви, а також аналіз соціальної доктрини католицької церкви, який мав описовий характер. Так, П. Яроцький відзначав, що соціальна доктрина католицької церкви, на думку Іоанна Павла ІІ, – заповнити ідеологічний вакуум, що виник унаслідок кризи марксизму-ленінізму, краху ідеологізованих схем суспільного розвитку [8, с. 62 – 78]. У роботі Ф. Овсієнка розкривається соціально-етичне вчення сучасного католицизму і в тому числі погляди К. Войтили. Автор аналізує сутність і специфіку католицької етики, розглядає нові для неї категорії, такі, як «права людини» і «права християнина», у дусі підходу марксиста й атеїстичних принципів, переважно у негативному контексті. Ф. Овсієнко розкриває, «реакційний характер католицького псевдогуманізму, оновлених концепцій добра і зла, гідності особи і соціальної справедливості» [7, с. 64]. У серії «Політичні діячі й ідеології країн Заходу» розглядалися суспільно-політичні погляди К. Войтили, який, на думку упорядників, відіграв особливу роль у політичному, ідейному і духовному житті світу.

Основна увага в огляді сконцентрована на ключових для Ватикану і світу проблемах: людина і церква, ставлення до марксизму і соціалізму, боротьба за мир, ненасильницький опір, трудові відносини і боротьба з атеїзмом. Відзначені проблеми укладачі пов'язували і розглядали як ідеологічне обґрунтування його глобальної політичної програми евангелізації світу [6, с. 79].

Окремі положення соціально-етичної спадщини К. Войтили наведені в роботах Є. Мулерчука, які дозволили автору ввести до наукового обігу думки К. Войтили, де основою взаємовідношень політики та моралі має бути християнська метафізика, що спрямована на утвердження моралі у сучасному світі, де центральним критерієм виступає істина [5, с. 2 – 7]. Роль совісті у формуванні особи і суспільства в ученні К. Войтили описана в дослідженні М. Жедрачевські [10, с. 19 – 27]. Питання солідарності між народами в захисті прав людини та свободи, плюралізму окреслені в роботі П. Борткевича [9, с. 27 – 37].

Основу побудови світового порядку, за К. Войтилою, можна пов'язувати з таким соціально-етичним принципом, як милосердя, де мислитель акцентує свою увагу на питаннях щодо значення термінів і змісту понять і перш за все – поняття «милосердя» відносно поняття «любов». Зіставляючи ці поняття, на думку К. Войтили, можна отримати ключ до розуміння самого милосердя як принципу міжнародної політики. Спираючись на авторитет Старого Заповіту, де міститься вчення про те, що любов більше справедливості, мислитель стверджує, що любов більш велична в тому значенні, що вона перша і ґрунтовніша. Слід зазначити, що, любов – це основа ще одного принципу міжнародних відносин – справедливості, а справедливість, кінець кінцем, служить милосердю. Першість любові, її перевага над справедливістю виявляються саме в милосерді. Милосердя відрізняється від справедливості; та все ж, на його думку, справедливість не суперечить милосердю [4, с. 78].

Мислитель констатує, що політичні програми, основані на ідеї справедливості і які можуть втілюватися в соціальному житті окремих осіб, груп і суспільств, на практиці часто піддаються спотворенню. Це, в свою чергу, ускладнює інтеграційний процес. І хоча люди продовжують посилалися на все ту ж ідею справедливості, досвід показує, що часто негативні сили – злопам'ятність, зненависть і навіть жорстокість – панують над нею. І тоді прагнення знищити супротивника, обмежити його свободу або навіть повністю відняти її у нього стає основним спонукальним мотивом дії. Але це і суперечить, на думку К. Войтили, самій суті справедливості, яка за своєю природою прагне встановити рівність і рівновагу між ворогуючими сторонами. Подібні зловживання ідеєю справедливості та її практичне спотворення доводять, наскільки людська діяльність може виявитися далекою від справедливості, навіть якщо вона твориться в ім'я цієї справедливості. Для мислителя абсолютно є очевидним, що в ім'я уявної справедливості (наприклад, історичної або класової) ближніх інший раз знищують, вбивають, позбавляють свободи і найелементарніших людських прав. Спираючись на досвід політичних відносин минулого і теперішнього часу, К. Войтила доводить, що однієї лише справедливості недостатньо, «справливість може дійти до самозаперечення і саморуйнування, якщо любові – сили більш глибокій – не дають будувати людське життя у всьому його різноманітті [4, с. 51]. Отже, нове значення, вкладене К. Войтилою в поняття справедливості і місця любові в ньому, може претендувати на універсальний характер за своєю спрямованістю, що виходить за рамки вузьконфесійної орієнтації і сприяє утвердженню даного підходу (моделі) до здійснення дієздатних механізмів у політичних відносинах на зазначених принципах.

У той же час міжнародні відносини ускладнюються тим, що часто милосердя розглядається як односторонній акт або процес, в якому передбачається і зберігається відома відстань між тим, хто виявляє милосердя, тим, хто одержує його, тим хто робить добро, і тим, хто приймає його. Звідси намагання звільнити людські та суспільні відносини від милосердя, будувати їх виключно на справедливості. Справжнє милосердя є найглибше джерело справедливості. І якщо справедливість сама по собі є «суддею» між людьми, «суддею», який справедливо розділяє між ними матеріальні блага, то лише любов, і лише вона (і отже, також милуюча любов, яку ми називаємо милосердям), здатна повернути людину самій собі [4, с. 54]. Таким чином, на думку К. Войтили, соціальне значення любові в міжнародних відносинах полягає в тому, що той, хто дає, стає більш щедрим, якщо відчуває себе винагородженим, – його нагороджує той, хто прийняв його дар. Також і той, хто здатний прийняти дар, усвідомлюючи, що тим самим і він, зі свого боку, також творить добро, служить справі утвердження гідності людської особи, тобто сприяє встановленню більш глибокої єдності між людьми. К. Войтила стверджує, що «світ людей буде все більш людяним лише в тому випадку, якщо в область різноманітних відносин разом із справедливістю почнеться вноситися і милуюча любов, яка складає месіанську Звістку Нового Заповіту» [4, с. 54]. Крім того простежується думка, що світ людей буде «все більш людяним» тільки в тому випадку, якщо в людські взаєностосунки, визначаючи етичний образ світу, буде внесений такий істотний для Євангелія елемент, як прощення. У даному випадку такий принцип міжнародних відносин, як прощення, може сприяти тому, щоб у світі була присутня вказана нами любов, і більш того – прощення служить головною умовою примирення не тільки у відносинах Бога з людиною, але і також у відносинах людей, що виходить за межі вузькоконфесійних і культурних ознак. Якщо прощення буде скасовано, світове співтовариство, попереджає мислитель, опиниться в світі холодної й байдужої справедливості, в ім'я якої кожний вимагатиме від інших дотримання лише власних прав; у результаті егоїзм всякого роду, прихований в кожній людині, перетворить життя і людське суспільство або в систему придушення слабих більш сильними, або в арену нескінченної боротьби всіх проти кожного і кожного проти всіх [4, с. 55]. Тому гармонізації відносин між народами також може сприяти позначений К. Войтилою принцип покаяння, завдяки якому долаються етичні перешкоди на шляху розвитку відносин, і можна відзначити, що це має позитивне моральне значення, як і явище усвідомлення взаємозалежності, що сприяє росту довіри між людьми і народами.

Оцінюючи сучасний йому стан речей в справі утвердження нового світового порядку, К. Войтила відзначає ту обставину, що члени суспільства в різних частинах світу сприймають як свою особисту справу скоювані в чужих країнах акти несправедливості й порушення прав людини, що є ще однією ознакою того, що конкретна дійсність входить у свідомість, знаходячи таким чином етичне вимірювання. Як етична «добродійна соціальна відповідь» на таке визнання взаємозалежності людей виникає, на думку мислителя, солідарність. За визначенням К. Войтили, це тверда і настирна рішучість активно діяти ради загального блага всіх і кожного, бо всі ми у відповіді за всіх. Ця форма, на нашу думку, збагачує й урізноманітнює процес вирішення проблем у міжнародних відносинах.

Трагічні та безперервні страждання викликають, на думку К. Войтили, всюди конкретні форми і вирази загальної солідарності. У такого роду фактах мислитель убачає все більш явне здійснення тієї соціальної солідарності, яка словом і справою підтверджує, що ми складаємо щось єдине, що люди повинні визнати цю єдність і що це – істотний елемент для загального блага всіх окремих людей і всіх народів. «Ми зможемо побачити,

як прийнятий на себе всією людською сім'єю борг солідарності стає шляхом, що веде до миру» [4, с. 277]. Необхідною умовою солідарності є також обмін технологіями та інформацією, щоб уникнути катастроф або поліпшити якість життя. Як уявляв К. Войтила, обмін технологіями повинний сприяти зростанню солідарності й полегшити застосування інших засобів на більш широкій основі [4, с. 278]. Навіть за наявності наукових і технічних ресурсів, достатніх для того, щоб за допомогою конкретних політичних рішень направити народи на шлях справжнього розвитку, подолання найсерйозніших перешкод зможе відбутися, на його думку, тільки через етичні за суттю настанови [4, с. 96]. Відмова в засобах для здійснення розвитку якого-небудь сектора суспільства може призвести до нестабільності й напруженості. Це породжує ненависть і розділення, руйнує надії на мир. Солідарність, яка стимулює інтегральний, повний розвиток, – це солідарність, яка захищає й оберігає законну свободу кожної нації. За відсутності такої свободи і безпеки немає і справжніх умов розвитку [4, с. 281]. В основі цієї рішучості лежить тверде переконання в тому, що причинами, які гальмують розвиток, служать прагнення прибутків і прагнення влади [4, с. 97].

Окрім того, К. Войтила вказує на більш ніж достатні перешкоди на шляху до солідарності, насамперед ті, що впливають із політичних та ідеологічних позицій, які фактично обмежують здійснення солідарності між окремими людьми і народами. К. Войтила має на увазі тут, перш за все, ксенофобію, закриття кордонів, ідеології, які проповідують ненависть або підозрілість, спорудження штучних бар'єрів. Протидією всім цим бідам є дієздатна солідарність, яка повинна перебороти всяку політику, що базується на зазначених принципах у практиці міжнародних відносин. І навпаки, необхідно всіляко підтримувати таку політику і такі програми, які встановлюють відносини відвертості і взаємної пошани між народами, які укладають справедливі союзи, що об'єднують людей в благородній співпраці [4, с. 278]. Виходячи з цього, незважаючи на політичні, географічні та ідеологічні бар'єри, необхідно допомагати менш вдалим членам людської сім'ї. З практичної точки зору трагедії й кризи, які відбуваються в сучасному світі, знаходять розв'язання в солідарності між народами і країнами, зокрема завдяки миротворчим силам, гуманітарній допомозі, допомозі при природних катаклізмах. Але в цьому може виявлятися одностороння спрямованість цієї солідарності. Вона виявляється в тому, що цей принцип взаємодопомоги у міжнародних відносинах поширений серед або християнського, або ісламського культурного кола, останній неактивно виходить за свої межі. Це свідчить про те, що необхідні стійкі принципи солідарності. Дотримуючись поглядів мислителя на вдосконалення механізмів солідарності, можна, на нашу думку, запропонувати такий механізм, який буде полягати у формуванні відчуття взаємного обов'язку, взаємодопомоги і подяки, внаслідок чого виникає проблема зобов'язання. Зобов'язання знаходиться над вузьконфесійними та культурними межами, з часом перетворюється на взаємодію і є, на наш погляд, запорукою дієздатної солідарності, хоча ми і не досягаємо свobodного волевиявлення у діях, спрямованих на солідарність. Але на разі зобов'язання і взаємодія можуть бути поштовхом до нової солідарності на засадах справедливості й стати зразком етичних відносин у міжнародній практиці.

Мислитель вважає, що солідарність за природою своєю є етика, оскільки вона виходить з утвердження цінностей, що прямо зачіпають людину. Тому її зв'язок з людським життям на нашій планеті і з міжнародними відносинами – етичного характеру: узи людяності, що пов'язують всіх нас, вимагають, щоб ми жили в згоді і сприяли тому, що становить причину, в результаті якої солідарність є головним шляхом до миру. Подібно до того, як солідарність дає людині етичну основу для дії, в результаті чого розвиток

цивілізації стає братерським, взаємно запропонованим, що робить життя суспільства більш повним, при всіх відмінностях і взаємодоповненнях, які складають відмітні ознаки людської цивілізації. Із цієї динаміки виникає той гармонійний «спокій порядку», який і є справжнім миром – «солідарність і розвиток – це два шляхи, що ведуть до миру [4, с. 282].

Необхідною умовою всесвітньої солідарності, за К. Войтилою, є самостійність і свобода розпоряджатися власними ресурсами кожної країни. Проте сюди входить і готовність йти на певні жертви, необхідні для блага світової спільноти [4, с. 100]. Мислитель зазначає, що принцип, який ми сьогодні іменуємо солідарністю, знаходить себе як один з основоположних принципів християнського розуміння суспільної та політичної організації соціуму. У сучасних міжнародних відносинах гостро стоїть питання не тільки про природні ресурси, але і розміщення виробництв, ринків збуту. Отже, описаний принцип може сприяти і нормалізації в справедливому розподілі розміщення виробництв і ринків збуту, що важливо для гармонійного економічного розвитку всього світу, а як наслідок – встановлення стабільності, в тому числі і політичної. На думку мислителя, якщо подолати імперіалістичні тенденції і наміри зберегти будь-якою ціною власну гегемонію, наймогутніші і багаті ресурсами країни повинні відчувати моральну відповідальність за інших і виступити за встановлення істинної міжнародної системи на основі рівності всіх народів і обов'язкового шанобливого ставлення до їх законних відмінностей [4, с. 97].

Багато аспектів зовнішньої заборгованості, протекціонізму, вартості сировини, пріоритету в інвестиціях, умов прийнятих на себе зобов'язань, рівно, як і врахування внутрішнього положення в країнах-боржниках, виграли б в результаті солідарних пошуків таких рішень, які сприяють стабільному розвитку [4, с. 283]. Підвищення добробуту бідних – це можливість для морального, культурного, а також економічного зростання всього людства [4, с. 283]. Отже, для запобігання економічній кризі К. Войтила виявляє конче моральну необхідність нової солідарності, особливо з боку високо розвинутих країн до країн, що розвиваються, країн, що вийшли на шлях промислового розвитку. Особливо це стосується застосування на власних ринках обмежувальних економічних норм, які промислові країни не застосовують у себе [4, с. 308]. Виходячи з цього, сучасному світу все більше необхідно усвідомити, що вирішення серйозних національних і міжнародних проблем не є всього лише питанням економічного виробництва і юридичної або суспільної організації, але вимагає наявності етико-релігійних цінностей у соціальних структурах, а також зміни умонастрою і поведінки людей [4, с. 174].

Кризу сучасної цивілізації мислитель убачає в пріоритеті матеріальних і технічних благ над духовними. Кожний повинен переконати себе в пріоритеті етики над технікою, в приматі особи перед річчю, в перевазі духу над матерією [4, с. 249]. Зниження інтересу до духовних вимірів людського існування пов'язане з численними умовами матеріального й економічного порядку, тобто з надмірним споживанням, накопиченням багатства та бюрократизацією, за допомогою якої намагаються регулювати відповідні процеси [4, с. 286]. Тому, на думку К. Войтили, виникає необхідність збудити совість людини, що зумовлюється напруженістю між проявами добра і зла в кінці ХХ ст. [4, с. 249].

Торкнувся К. Войтила і питання відмінності між поняттями «мати» і «бути». Володіння предметами і земними благами не удосконалює взятого суб'єкта, якщо не сприяє збагаченню й розвитку його «сутності», тобто здійсненню людиною свого призначення. У сучасному світі велика несправедливість полягає в тому, що тих, хто володіє, відносно мало; і дуже багато тих, хто не має нічого. Несправедливість полягає в поганому розподілі споконвічно призначених всім матеріальних благ і послуг [4, с. 95].

Зло, на його думку, полягає не у «володінні» як у такому, а у використуванні наявних благ без урахування їх якості й впорядкованої ієрархії. Якість й ієрархія виникають із підлеглості матеріальних благ «сутності» людини і можливості їх використання на благо цього ества, для реалізації істинного призначення людини. Це доводить, що якщо розвиток має своє економічне вимірювання, бо повинний надати можливо більшому числу жителів Землі доступ до благ, необхідних для того, щоб «бути», проте цим вимірюванням все не вичерпується [4, с. 95]. Це, на думку К. Войтили, сприятиме відходу від матеріальних, економічних принципів вимірювання міжнародних відносин до морально-духовних, які не спонукають до ворожнечі через прибутки. Матеріальні блага, на його думку, особливо схиляють до боротьби, якщо ніяк не можуть одночасно належати декільком особам або декільком співтовариствам. Духовні блага тим і відрізняються від матеріальних, що можуть одночасно належати й одним, й іншим без якого-небудь збитку, а навпаки – з вигодою. Так, наприклад, «вигода» знань або чесноти тим більша, чим більше людей ними володіють. Бог, вище духовне благо, може «належати» всім людям і всім духовним істотам [2, с. 55]. Можна припустити, що К. Войтила вводить до нових принципів міжнародних відносин таку цінність людства, як віра, яка б спонукала людей до порозуміння та взаємодії.

У своїх поглядах К. Войтила пропонує вирішення питання миру, яке, на його думку, зовсім не рівнозначне відсутності війни, а може бути лише результатом рівноваги сил. Мир – це будівля, що зводиться день за днем, з дотриманням «боговстановленого» порядку, який базується на досконалішій справедливості між людьми [3, с. 285]. Йдеться про те, щоб показати, що складні проблеми цих народів можуть бути вирішені шляхом діалогу і солідарності, а не боротьбою за знищення супротивника і військовими діями [3, с. 285]. Єдність людської сім'ї, вважає К. Войтила, має реальне віддзеркалення в умонастроях людей, і особливо політичних лідерів, бо від того, як вони виховані і на яких основах, залежить, чи ми приймаємо на себе зобов'язання прагнути до нової солідарності: солідарності людської сім'ї, до нової форми відносин – соціальної солідарності всіх [3, с. 275].

Особливе місце та роль у турботі про мир у всьому світі К. Войтила відводить Європі, бо вона народжена в християнському дусі і затверджена на християнських основах. Від європейського континенту мислитель вимагає постійної і злагодженої співпраці з усіма народами – заради миру і блага, на які кожна людина і кожна людська община має «священне» право [3, с. 380]. Отже, мислитель пропонує будувати будівлю миру, починаючи з фундаменту дотримання всіх прав людини, які пов'язані з матеріальною й економічною стороною і стосуються внутрішнього духовного вимірювання існування людини в цьому світі.

На думку П. Яроцького, Іоанн Павло II свідомо не претендує на якусь «окрему ідеологію», не пропонує «третього шляху розвитку». Новаторський, демократичний, гуманістичний підхід до вирішення загальнолюдських проблем сучасності є, ймовірно, на думку П. Яроцького, виявленням «експериментального вимірювання», з яким католицька церква вступає в III тисячоліття [8, с. 78]. Виходячи з цього, можна стверджувати про спробу поставити соціальний експеримент при пошуку і наявності нових практичних засобів досягнення поставленої мети, яка подана у вигляді концепцій, ціннісних орієнтацій людини. Слід зазначити, що соціальні експерименти, які були поставлені в історії людства, не завжди мали позитивний результат, тому необхідно в даному випадку усвідомлювати історичну й соціальну відповідальність перед людством. З іншого боку, наявність цієї вищої моральної норми не означає заборони на соціальний експеримент. Навпаки,

ускладнення соціальної сфери і необхідність її розвитку обумовлюють розширення області експериментів, зростання їх числа і ролі в управлінні суспільством. У той же час не слід недооцінювати роль ідеології в поглядах К. Войтили. В одній із ранніх праць він указував не тільки на її наявність, але й на важливість у справі побудови суспільних відносин [2, с. 56]. Насамперед він указував на зв'язок ідеології з моральністю, яка значною мірою свідчить про установку, на якій наголошувало Євангеліє. Це установка на упокорювання. Посилаючись на Євангеліє, він говорить про чесноту упокорювання, що утримує людину в розумному підпорядкуванні ідеям або ідеології. Щоб це підпорядкування було розумним, сама ідея повинна бути значно вищою за людину [2, с. 49].

За переконанням К. Войтили, ідейна людина завжди повинна бути достовірно покірливою. Упокорювання як установку не можна виключити з істинної людської моральності, для нього обов'язково повинно знайтися місце в етиці. Розробляючи християнську етику та спираючись на Євангеліє, К. Войтила намагається окреслити принципи нової для себе ідеології. В Євангелії ж тому так багато говориться про упокорювання, що євангельська ідеологія багато в чому вища емпіричної людини. Ідейність, на думку К. Войтили, пов'язана не тільки з наявністю ідей в свідомості; вона завжди виражається в особливій напрузі, в концентрації волі. Концентрація ця спрямована на здійснення ідеї, точніше – на здійснення ідеалів, на цій ідеї основаних. Ідеали містяться не тільки в ученні. Наприклад, для християнина вони містяться, крім Євангелія, і в житті людей, які здійснили або здійснюють ідею. Тому для всіх їх послідовників вони стали зразками життя і поведінки, наприклад, для християн – перш за все Ісус Христос, а крім того – Його послідовники. Концентрація зусиль, про яку йдеться, виникає від любові, але любов повинна спиратися на викроєне упокорювання, інакше вона піддається слабкості, яка виразиться в приниженні ідеї. Тоді програють і ідея, і людина. Якщо людина стає жертвою чисто споживацької ідеології, більш високе в ній поступово відсувається на другий план, поступаючись місцем більш низькому [2, с. 50]. Можна припустити, що необхідність відповідної ідеології визначається потребами вироблення певної системи політичних поглядів на морально-етичних основах, надання цій ідеологічній системі основоположного значення у виробленні ідеалів і цінностей, що може сприяти вибору мети на спрямування політики пом'якшення суперечностей у світі та процесу глобалізації.

Висновок. Ідея побудови світової спільноти у К. Войтили базується на морально-етичних принципах, які ним були переосмислені та дороблені, це перш за все: милосердя, любов, солідарність, справедливість, прощення, покаяння і совість. На його думку, такий підхід здатний забезпечити гідний людини спосіб життя, ідеальні політичні, економічні та виробничі відносини, що, в свою чергу, сприяє побудові досконалої етики єдності між людьми та учасниками міжнародних відносин. У реальній суспільно-політичній діяльності зазначені принципи чи пріоритети можуть сприяти полегшенню побудови нового світового порядку, а як наслідок – соціального буття особи і суспільства. Ця позиція К. Войтили виділяється серед інших проектів глобалізації, які базуються переважно на політичних, військових, економічних і технічних пріоритетах. Вони супроводжуються конкурентною боротьбою, яка згодом переростає у локальний або міжнародний конфлікт [3, с. 207]. Натомість моральний вимір інтеграції між членами світового співтовариства дозволить впровадити його без тиску, примусу та уніфікації, через поширення ідей та цінностей, які, з одного боку, відповідають інтересам людства, а з іншого – враховують культурні, історичні, економічні та політичні особливості народів.

Література:

1. Апель К.-О. Етноетиката універсалістська макроетика: суперечність чи доповнювальність // Політична думка. – 1994. – №3,4. – С. 114 – 118; 85 – 92.
2. Войтыла К. Основания этики // Вопросы философии – 1991. – № 1. – С. 29 – 60.
3. Жан К., Савона П. Геоэкономика: господство экономического пространства. – М.: Ad Varginem: Московская школа политических исследований, 1997. – 207 с.
4. Иоанн Павел II. Мысли о земном: Пер. с польск. и итал. – М.: Новости, 1992. – 424 с.
5. Мулерчук Є. Християнська моральність і сучасна політика // Людина і світ. – 2002. – № 10. – С. 2 – 7.
6. Общественно-политические взгляды Иоанна Павла II.: Науч.-аналитит. обзор / Автор обзора Б.А. Филиппов. – М.: ИНИОН АН СССР, 1987. – 79 с.
7. Овсиенко Ф.Г. Социально-этическое учение современного католицизма: (критический анализ). – М.: Знание, 1987. – 64 с.
8. Яроцкий П.Л. Социальная доктрина католицизма (на материалах папских энциклик 1892 – 1992) // Философская и социологическая мысль. – 1992. – № 12. – С. 62 – 78.
9. Borkiewicz P. Demokracja na fundamencie prawdy // Jan Pawel II – czlowiek i dzieło. Materiały z konferencji naukowej Uniwersytet Janowi Pawlowi II. Poznan, UAM, 26 kwietnia 2001 roku: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytety im. Adama Mickiewicza. – Poznan, 2001. – S. 27 – 37.
10. Jedraszewski M. Rola sumienia w spełnianiu sie osoby poprzez czyn w nauczaniu Jana Pawla II // Jan Pawel II – czlowiek i dzieło. Materiały z konferencji naukowej Uniwersytet Janowi Pawlowi II. Poznan, UAM, 26 kwietnia 2001 roku: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytety im. Adama Mickiewicza. – Poznan, 2001. – S. 19 – 27.